

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ПОГОДЖЕНО

на засіданні вченої ради
факультету історії, педагогіки та психології
протокол № 4 від «06» квітня 2023 р.

Голова

Орест ГУК

Схвалено на засіданні кафедри
психології

протокол № 5 від «04» квітня 2023 р.

Завідувач кафедри

Мирослав САВЧИН

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні приймальної комісії
протокол № 5 від «10»
квітня 2023 року

Голова приймальної комісії

ректор

Валентина БОДАК

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

для вступу на навчання для здобуття освітнього ступеня **доктора філософії**
за спеціальністю **053 «ПСИХОЛОГІЯ»**
на основі ступеня магістра або освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста

Дрогобич, 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма для проходження фахового випробування для вступу на навчання для здобуття освітнього ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «психологія» факультету історії, педагогіки та психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка складена відповідно до програм підготовки фахівців в галузі психології за освітньо-кваліфікаційними рівнями “спеціаліст” та “магістр” і відповідають вимогам якісної й ефективної підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів. У ній відображені основні вимоги до вступників на навчання для здобуття освітнього ступеня доктора філософії на навчання для здобуття освітнього ступеня доктора філософії, що закінчили вищі навчальні заклади IV рівня акредитації за освітньо-кваліфікаційним рівнем “спеціаліст” (“магістр”) і прослухали базові нормативні та спеціальні курси з психологічних дисциплін.

Основною вимогою до вступників до аспірантури є високий рівень психологічної освіченості та культури, висота якого й визначається вступним іспитом (співбесідою). Він має на меті встановити рівень компетентності вступників до аспірантури в основних фундаментальних та прикладних психологічних проблемах дослідження психіки та особистості, онтогенезу людини, спрямованого впливу на процеси розвитку психіки та особистості, а також перевірити знання, виявити уміння застосувати здобуті знання у науковому дослідженні.

Вступники до аспірантури мають бути обізнані в основних теоріях психології, розуміти закономірності психічного розвитку в онтогенезі та психологічні умови ефективного педагогічного впливу на особистість.

Вступник на іспиті (співбесіді) повинен розкрити основний зміст питань білета та додаткових питань і показати при цьому:

- знання методології психології та першоджерел і вміння використовувати їх зміст й основні ідеї при аналізі психологічних проблем;
- оволодіння змістом психологічних принципів та категорій, вміння оперувати ними при викладенні теоретичного матеріалу;
- уміння демонструвати та аргументувати свої наукові погляди;
- здатність до проведення самостійних наукових досліджень в обраній галузі.

Екзамен проводиться в усній формі. Вступник витягує білет, що містить три питання (із загальної, вікової та педагогічної психології), та готується до відповіді протягом півгодини. Використання довідкової літератури та інших допоміжних засобів не допускається.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

I. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Методологічні основи психології

Предмет психології: психологічні факти про психіку та особистість, психологічні закони та закономірності, методи психології, історія становлення, завдання психології, місце психології у системі наук та людського досвіду. Структура психологічного знання. Структура психології як науки.

Методологічні, теоретичні, прикладні та практичні завдання психологічної науки. співвідношення наукової і життєвої психології. Типи психологічного знання. «Живе» психологічне знання. Нейрофізіологічні основи функціонування психіки. мозок і психіка. «спеціалізація» півкуль кори головного мозку, відображальна та сигнальна функції психіки.

Структура психіки: свідоме, підсвідоме та несвідоме. Властивості та функції свідомості. Виникнення і розвиток свідомості. Предметна, рефлексивна та духовна свідомість. Професійна свідомість психолога. Свідомість та увага. Функції уваги. Фізіологічні основи уваги. Основні властивості уваги та її види. Залежність стійкості уваги від особистості, значущості об'єкту та організації діяльності. Розлад уваги (причини) та її корекція в освітньому процесі. Уважність як властивість особистості. Розвиток і виховання уваги. Методи вивчення відомості та уваги. Психологія несвідомого: складові, прояви та функції.

Психіка (та особистість) і здоров'я: психічне, психологічне, соціальне, моральне, духовне та тілесне здоров'я людини; критерії психічного, психологічного, соціального, морального та духовного здоров'я. Ненормативний психічний розвиток.

Засади наукової психології. Класичні напрями розвитку психології. Біхевіоризм та необіхевіоризм (поведінковий напрям у психології): філософські основи, предмет вивчення та ідеологеми біхевіоризму, теорія підкріплення Б. Скінера. Психоаналіз: філософські основи, предмет вивчення, розгляд особистості та її психологічної структури у психоаналізі, ідеологеми психоаналізу, психологічна практика психоаналізу. Гештальтпсихологія: філософські основи, розгляд особистості та ідеологеми гештальтпсихології.

Нові та новітні напрями розвитку психології: когнітивна, гуманістична, екзистенційна, генетична, трансперсональна психологія. Духовна психологія. Галузі сучасної психології.

Виникнення і розвиток психології в Україні. Розвиток ідеалістичної психології в Україні. Психологічні центри та сучасні дослідження в Україні. Наукові дослідження на кафедрі психології ДДПУ імені Івана Франка. Види психологічної практики. Психологічні технології.

Парадигми та методологами психологічної науки. Позитивістська, гуманістична та духовна парадигма психології. Наукові методи психології: організаційні, методи обробки даних, інтерпретаційні методи; емпіричні; експериментальні методи. Кількісні та якісні методи дослідження у психології. Загальні властивості методів. Вимоги до застосування методів психологічного дослідження. Педагогічна етика психологічного дослідження та її вплив на результати вивчення особистості учня. Методи вивчення вчителем учнів. Перспектива використання психологічних методів та методик в освітньому процесі.

Особистість та її індивідуальні характеристики

Загальна характеристика особистості: суть (есенція), буття (онтологія), прояви (екзистенція, феноменологія). Персонологія та етапи її становлення. Поняття: індивід, особистість, суб'єкт, індивідуальність, людина. Біологічне, соціальне, моральне та духовне в людині. Феноменологія особистості. Я (самість) як психологічний центр особистості. Особистість як соціальний, психологічний, моральний та духовний феномен. Переживання особистістю свого буття (екзистенційні переживання): сенс життя, свобода та відповідальність, смерть. Властивості особистості: цілісність, гармонійність, індивідуальність, рівень розвитку. Головні здатності особистості: здатність до ідентифікації (виникнення Я; психологічна, соціальна, моральна та духовна ідентифікація); здатність вірити, любити,

творити добро, свободу та відповідальність, рефлексувати, творити. думати. Атрибутивні прояви особистості: цілісність, гармонія, життєздатність, трансцендентність та індивідуальність особистості.

Психологічна структура особистості. Структура самосвідомості: Я (самість). Я – концепція як психологічний центр особистості, самооцінка, рівень домагань, почуття неповторності, механізми захисту Я. Закономірності становлення і розвитку самосвідомості. Самосвідомість і саморегуляція поведінки. Характеристика вікових етапів становлення самосвідомості. Я-концепція суб'єктів та освітній процес. Підходи до вивчення особистості у сучасній психології. Зміст, чинники та механізми розвитку особистості. Особистість та її життєдіяльність, буття у світі. Рівні розвитку особистості. Концепція відповідальності особистості.

Етапи становлення особистості: період новонародженості, немовляти, раннє дитинство, дошкільний, молодший шкільний, підлітковий, юнацький, дорослий віки, старість.

Спонукальна сфера та активність особистості

Спонукальна сфера особистості як джерело активності. Види спонукань. Усвідомлені та неусвідомлені спонукання. Зовнішні і внутрішні спонуки. Загальна характеристика потреб особистості, класифікації потреб.

Психологія мотиву. Мотивація. Мотиваційні тенденції. Механізми мотивації. Саморегуляція мотивації. Типи мотиваційної спрямованості особистості.

Структура та властивості спонукальної сфери: потреби, мотиви, цінності, ціннісні орієнтації, ідеали, соціальні та моральні норми. Типи спрямованості спонукальної сфери. Розвиток спонукальної сфери та чинники її розвитку. Діагностика спонукальної сфери. Схема вивчення спонукальної сфери особистості

Види активності: внутрішня і зовнішня. Види самоактивності: самоусвідомлення, саморегуляція, рефлексія, самотрансцендентність, самонавчання, самовиховання і саморозвиток. Споглядання, спілкування, пізнання, гра, діяльність як види активності. Загальна характеристика діяльності. Психологічна структура діяльності. Саморегуляція діяльності. Виникнення внутрішньої психічної діяльності з діяльності зовнішньої практичної (інтеріоризація). Роль екстеріоризації для контролю психічних процесів.

Засвоєння діяльності. Знання. Вміння. Навички. Умови, закономірності та механізми формування умінь та навичок.

Види діяльності. Навчальна діяльність та її психічні особливості. Психологічні компоненти ігрової та трудової діяльності. Педагогічна діяльність: мета, зміст, завдання, психологічна структура. Оволодіння педагогічною діяльністю. Військова діяльність. Управлінська діяльність.

Діяльність як чинник розвитку психіки та особистості. Індивідуальний стиль діяльності та схема його аналізу. Здоровий стиль діяльності. Життєдіяльність особистості. Життєві компетенції особистості. Життєстійкість особистості.

Індивідуально-типологічні властивості особистості

Поняття про темперамент. Теорії темпераменту. Фізіологічні основи темпераменту: властивості нервової системи, тип вищої нервової діяльності та темперамент. Психологічні властивості темпераменту. Типи темпераментів та їх психологічна характеристика.

Темперамент і діяльність людини. Вплив темпераменту на індивідуальний стиль активності. Властивості темпераменту та особливості навчання і виховання школярів. Вивчення темпераменту школярів у освітньому процесі. Розвиток темпераменту.

Поняття про характер, його духовна, моральна, соціальна та психологічна зумовленість. Співвідношення характеру з іншими сторонами особистості. Структура характеру. Загальні властивості характеру. Типологія характерів. Типове та індивідуальне в характері людини. Характер і темперамент. Природні, соціальні, моральні та духовні передумови становлення характеру. Акцентуації характеру: види акцентуацій та їх психологічна характеристика.

Становлення, виховання та самовиховання характеру. Вплив характеру на індивідуальний стиль діяльності та поведінки. Вивчення вчителем характеру учня. Корекція та перевиховання характеру. Програма виховання характеру.

Поняття про здібності. Структура здібностей. Кількісна та якісна характеристика здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Фундаментальні людські здібності. Творчі здібності. Психологічна структура загальних та спеціальних педагогічних здібностей. Рівні розвитку здібностей. Талант, його походження та роль праці в його формуванні та реалізації. Геніальність.

Задатки та здібності. Природне та набуте у здібностях. Проблема спадковості та психологічної, соціальної, моральної і духовної зумовленості здібностей. Розвиток здібностей. Залежність розвитку здібностей від освіти та стилю життєдіяльності. Здібності та завдання профорієнтації учня. Креативні здібності. Вивчення вчителем здібностей учня. Програма та методи розвитку здібностей. Психологічні основи роботи з обдарованими дітьми.

Інтелектуальна сфера особистості

Сутність інтелекту. Психологічна структура інтелекту: розумові структури, когнітивний досвід, структури значень, смислів та понять. Сенсорний, перцептивний і когнітивний інтелект. Зв'язок інтелекту з іншими сферами особистості, розлади інтелекту. Основні характеристики інтелекту: багатовимірність, нелінійна динаміка, самоорганізація, суб'єктність, залежність від ситуації та оточення, унікальність, одночасна актуалізація різних складових розумового досвіду, мобільність.

Поняття про відчуття. Природа відчуттів. Аналізатор як орган відчуттів, його загальна будова та функції. Система аналізаторів: інтероцептивна, пропріоцептивна, екстероцептивна. Види відчуттів. Загальні закономірності відчуттів: якість, тривалість, просторова локалізація, інтенсивність. Пороги відчуттів та чутливість аналізаторів. Зміна та динаміка чутливості. Адаптація. Сенсibiliзація. Синестезія. Розвиток відчуттів.

Сприймання та його зв'язок з іншими психічними процесами. Основні властивості та види сприймання. Ілюзії сприймань. Сприймання навчальної інформації. Удосконалення сприймання учнів в процесі навчальної діяльності. Соціальна перцепція.

Поняття про пам'ять та її теорії. Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Класифікації пам'яті: за змістом, за часом зберігання матеріалу, за ступенем опосередкованості. Види пам'яті та діяльність учнів. Образи уявлень пам'яті.

Шляхи розвитку пам'яті у процесі навчання. Врахування закономірностей пам'яті при побудові уроку та організації учбової діяльності. Врахування індивідуальних відмінностей пам'яті у процесі навчання. Методи вивчення пам'яті.

Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності. Етапи мислительного процесу. Види та операції мислення, їх розвиток у школярів. Індивідуальні особливості мислення. Мислення і розв'язування завдань. Формування в учнів наукових понять, логічного та творчого мислення. Форми мислення. Мислення і особистість. Розвиток мислення.

Мислення і мова. Значення слова як одиниці мислення і мови. Внутрішня мова, її значення, структура і функції в роботі інтелекту і спілкуванні.

Поняття про уяву. Мислення та уява. Уява та уявлення. Види та функції уяви. Мрія як особливий вид уяви. Фантазія. Прийоми створення образів уяви. Аналітико-синтетичний характер уяви. Уява та творчість. Значення уяви у психологічному розвитку учнів, та її розвиток.

Структура та рівні інтелекту, його функціональні зв'язки. Види інтелекту. Соціальний, емоційний та духовний інтелект. Простір розмірковування. Досвід розмірковування: мимовільний і довільний інтелектуальний самоконтроль. Відкрита та закрита пізнавальна позиція. Інтелектуальні здібності. Стили кодування інформації. Когнітивні стилі. Інтелектуальні стилі: ненормативний, нормативний, оцінний, творчий. Епістемологічний стилі: емпіричний, раціональний і метафоричний. Інтелектуальний розвиток та інтелектуальне виховання. Суть та завдання інтелектуального виховання. Програма інтелектуального розвитку учня.

Емоційно-вольова сфера особистості

Поняття про емоційну сферу особистості та її значення в життєдіяльності людини. Природа і функції емоційних явищ. Рівні емоційних явищ людини: біологічно зумовлено емоції, реакції емоції, власне психологічні емоції. Види емоцій, емоційних реакцій і емоційних станів. Роль несвідомого в переживанні емоцій. Емоції і здоров'я.

Почуття. Функції почуттів. Властивості почуттів. Види почуттів. Почуття і потреби особистості. Переживання особистості. Види переживань. Екзистенційні переживання. Виховання і розвиток почуттів. Емоційні властивості особистості. Вивчення емоційної сфери школяра. Програма виховання емоційної культури.

Поняття про волю. Спонукальна сфера особистості і вольова поведінка. Основні особливості вольової діяльності. Вольова дія та її структура. Прийняття рішення і його психологічна характеристика. Вольове зусилля. Саморегуляція діяльності і поведінки.

Вольові якості особистості та їх формування. Завдання виховання і самовиховання волі. Ризик. Розлади волі і їх причини. Вивчення особливостей волі школярів. Виховання та самовиховання волі. Програма виховання та самовиховання волі.

II. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Вікова психологія як наука про закономірності психічного розвитку в онтогенезі. Поняття онтогенезу. Основні категорії вікової психології (розвиток та набування, уроджене та набуте, стадіальність та континуальність тощо). Предмет та завдання вікової психології. Основні категорії вікової психології. Галузі вікової психології. Міжпредметні зв'язки вікової психології з іншими науками. Принципи вікової психології (детермінізму, розвитку, єдності психіки та діяльності, системності, об'єктивності, особистісного підходу). Класифікації методів дослідження. Специфіка застосування традиційних методів дослідження у роботі з дітьми. Спеціальні методи дослідження вікової психології.

Сучасна теорія вікового розвитку. Поняття розвитку: форми, механізми, закони та закономірності розвитку, провідні лінії розвитку психіки в онтогенезі. Вчення Л.Виготського про ідеальну форму, знакове опосередкування, інтеріоризацію у психології розвитку. Категорії умов, джерел та рушійних сил. Основні закономірності розвитку людини в онтогенезі. Пристосування та присвоєння як основні механізми біологічної та соціальної еволюції людського індивіда. Сенситивний період розвитку, поняття соціальної ситуації розвитку, зони актуального та найближчого розвитку. Проблема провідної діяльності. Теорія провідної діяльності та її евристичний потенціал у психології розвитку. Новоутворення розвитку. Зв'язок організації виховних впливів, провідної діяльності та новоутворень розвитку. Вчення Л. Виготського про вік та періодизації психічного розвитку. Періодизація психічного розвитку та її класифікація. Періодизації розвитку.

Психологічна, соціальна, моральна та духовна ситуація розвитку немовляти. Феноменологія родової кризи (-2 міс. - +3 тижня). Пренатальні передумови розвитку. Народження дитини - перехід до нового типу розвитку. Інший як онтологічна основа життєдіяльності дитини. Основні ознаки нормального виходу дитини з кризи новонародженості. Новонародженість (0,5 - 4 місяця). Закономірності розвитку новонародженого. Комплекс пожвавлення як первинний організменний синтез у розвитку дитини. Зосередженість - перша тілесно-поведінкова форма самостійності дитини. Кризові явища новонародженості (3,5 - 7 місяців) та їх подолання. Основні новоутворення віку. Розвиток пізнавальної сфери. Мовленнєвий розвиток. Акт хапання та його значення для психічного розвитку дитини. Відхід - прихід - нова форма сумісності дитини та дорослого. Поява предметних замісників у стосунках між ними. Власне немовлячість (6 - 12 місяців). Розпад комплексу пожвавлення. Дитина та дорослий як партнери з емоційно насиченої співпраці. Іграшка як засіб спілкування дитини з дорослим. Розвиток рухливої та пізнавальної сфер немовляти. Значення виникнення почуття захищеності та довіри до навколишнього світу як базового новоутворення

віку. Синтез людського тіла як “знаряддя знарядь”. Первинні форми свідомості немовляти. Криза немовлятості (11 – 18 місяців). Становлення предметного ставлення до світу як причина кризи. Автономне мовлення дитини. Формування здатності до прямоходіння та мовленнєвого спілкування – шлях нормального розв’язання кризи немовлятості.

Психологічна, соціальна, моральна та духовна ситуація розвитку у ранньому дитинстві. Раннє дитинство (1 рік 3 місяці – 3 роки). Загальна характеристика віку. Спільна предметна діяльність як провідна в ранньому дитинстві. Розвиток предметних дій та наочно-практичного мислення. Роль мовленнєвого спілкування у психічному розвитку дитини до 3 років. Символізм та початкові форми ігрової діяльності. Гордість за власні досягнення як новоутворення віку. Феноменологія та причини кризи раннього дитинства (2,5 – 3,5). Шляхи виходу з кризи 3 років, роль самообслуговування та гри у подоланні кризи. Самостійність у ранньому дитинстві. Психічно і психологічно здорова дитина.

Дошкільний вік розвитку дитини (3 – 6,5 роки). Передумови та умови розвитку дитини дошкільного віку. Психологічна, соціальна, моральна та духовна ситуація розвитку дитини дошкільного віку. Основні лінії розвитку особистості та інтелекту дитини у дошкільному віці. Психологічна характеристика гри. Сюжетно-рольова гра як основна форма дитячої самодіяльності та привласнення суспільного досвіду. Розвиток у грі пізнавальних процесів та особистісного потенціалу дитини. Спілкування дитини з дорослим. Дитячі спільноти та міжособистісні відносини у них. Роль рефлексії діяльнісного досвіду в розвитку свідомості, становлення порівняльної рефлексії та самосвідомості дитини. Самооцінка дошкільняти. Теорія ампліфікації (поглиблення) розвитку дитини-дошкільняти. Проблема готовності дитини до шкільного навчання. Психічно, психологічно, соціально і морально здоровий дошкільник. Криза дитинства (5,5 – 7,5 року). Феноменологія та причини кризи 6 (7) років. Поява внутрішнього плану переживань та потреба у прилученні до відповідального соціального життя. Пошук суспільно значимої та оцінюваної діяльності. Зародження персональності. Форми спілкування дитини з однолітками та дорослими. Готовність дитини до шкільного навчання як нормальний модус виходу з кризи дитинства. Проблема готовності дитини до шкільного навчання.

Психологічна, соціальна, моральна та духовна ситуація розвитку молодшого школяра. Шкільне життя як перша ступінь соціальної зрілості. Статус школяра та його атрибути. Основні види діяльності молодших школярів: учіння, гра, праця. Навчальна діяльність як провідна для цього віку. Формування навчальної діяльності та пізнавальних процесів у молодших школярів. Новоутворення періоду. Становлення позиції учня як особистісне новоутворення цього віку. Розвиток теоретичного мислення та рефлексивної свідомості, довільності та самостійності молодших школярів. Проблема розвитку навчальної діяльності школярів молодших класів. Освіта та розвиток особистості у цьому віці. Гендерні відмінності розвитку пізнавальних інтересів та здібностей, емоційно-вольової сфери та характеру дітей молодшого шкільного віку. Психічно, психологічно, соціально і морально здоровий школяр. Умови здорового та безкризового розвитку молодшого школяра.

Розвиток особистості у підлітковому віці (11 – 14 років). Психологічна, соціальна, моральна та духовна ситуація розвитку підлітка. Феноменологія кризи підліткового віку. Передумови, процеси та результати психічного розвитку на етапі кризи. Фази вікового періоду. Фізіологічні, психологічні та соціальні індикатори онтогенезу підлітка. Особливості розвитку пізнавальних процесів та формування самосвідомості. Почуття дорослості у підлітків. Навчальна діяльність у цьому віці. Експериментування та становлення вправності. Потреба у самоствердженні та самостійності. Виникнення особистісної свідомості та самосвідомості. Структура самосвідомості. Психічно, психологічно, соціально і морально здоровий підліток. Умови здорового та безкризового розвитку. Підліток та дорослі: драматизм взаємовідносин. Психологічні особливості підліткових спільнот. Девіантна та деліквентна поведінка підлітків. Самовиховання у підлітковому віці.

Психологічні особливості ситуації психологічного, соціального, морального та духовного розвитку особистості в юнацькому віці (13,5 – 18 років). Фази юнацького віку. Психоло-

логічні особливості розвитку інтелекту та особистості юнака. Юність як завершуючий ступінь персоналізації. Рефлексія соціокультурного буття. Усвідомлення себе як особистості. Становлення суб'єктності в юності. Здатності до організації діяльності та співорганізації у ній. Проблема життєвого самовизначення як провідна проблема віку. Психологічна, соціальна, моральна та духовна ситуація розвитку юнака. Становлення світогляду. Особистісне та професійне самовизначення в юності. Умови здорового та безкризового розвитку.

Розвиток людини у дорослому віці. Проблема періодизації періодів дорослості. Криза юності (17 – 21 років). Феноменологія кризи. Розходження ідеальних уявлень про життя та реальності в юнацтві. Початок становлення дійсного авторства у визначенні та реалізації свого власного погляду на життя та індивідуального способу життя. Формування реальних життєвих планів як індикатор виходу з кризи. Активне опанування професійною діяльністю, соціальних ролей дорослого, пошук кола знайомств.

Молодість (19 – 28 років). Закономірності психічного розвитку у молодому віці. Молодість як період інтенсивного пізнавального розвитку. Розвиток функціональних відносин між окремими психічними процесами, їх залежність від характеру професійної діяльності та досягнень у ній (Б.Ананьев). Пізнання себе у професійних ролях та подолання життєвих труднощів як норма вікового розвитку. Розвиток здатності до управління діяльністю. Шлюб та народження дітей: проблеми молодої сім'ї. Здобуття автентичності “Я є Я”. Психічно, психологічно, соціально і морально здорова молода людина.

Криза молодості (27–33 роки) та її психологічна характеристика. Усвідомлення необхідності подальшого професійного, соціального та особистісного зростання у кризі молодості. Подолання професійно-рольових та політичних домінацій. Побудова перспектив подальшого життя як спосіб подолання кризи.

Дорослість (32 – 42 роки). Дорослість як “пік” професійних та інтелектуальних досягнень. Розвиток здібностей у період дорослості. Становлення культурно-історичного суб'єкта. Здобуття повноти діяльнісного способу життя. Завершення процесів індивідуалізації особистості у період дорослості. Психічно, психологічно, соціально і морально здорова доросла людина.

Криза дорослості (39 – 45 роки). Феноменологія кризи дорослості як кризи цінностей. Пошук нового – духовного – змісту життя. Вироблення нового образу Я, переосмислення життєвих цілей, внесення змін у всі області своєї діяльності – продуктивний шлях подолання кризи дорослості.

Зрілість (44 – 66 років). Віковий портрет зрілої людини. Досягнення вершин в управлінській діяльності. Полівікова спільнота (однолітки, діти, онуки) як органічне життєве середовище зрілої людини, основне джерело переживань повноти життя. Проблема недовершеності світу та відповідальність людини. Виховання учнів та турбота про зростання молодого покоління. Психічно, психологічно, соціально і морально здорова зріла людина.

Криза зрілості (55 – 65 років). Вихід на пенсію та завершення активної трудової діяльності. Необхідність підтвердження власної значимості для інших у цей час. Здобуття інтегративності у кризі зрілості.

Старість (62 роки – ...). Періоди старіння. Історичний характер довжини життя та строків старіння. Віковий портрет старої людини. Зміни у психології старих та похилих людей. Звуження простору міжособистісних відносин. Психічно, психологічно, соціально і морально здорова стара людина. Два психологічні типи старості. Мудрість як здобуття старості. Криза індивідуального життя людини. Спроби осмислити феномен смерті.

III. ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Сутність, об'єкт, предмет, мета, завдання педагогічної психології. Освіта як предмет педагогічної психології. Структура і функції педагогічної психології. Місце педагогічної психології в системі наукового знання (філософія, соціологія, педагогіка, методика, загальна психологія, вікова психологія, фізіологія тощо). Методологічні засади та методи педагогічної психології.

Психологічна характеристика освіти, психологічна концепція освітнього процесу. Психологічні закономірності освіти: 1) забезпечення зовнішньої та внутрішньої активності дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників; 2) забезпечення особистісного підходу до дітей; 3) культивування діалогічної взаємодії; 4) актуалізація механізмів розвитку, виховання і навчання дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників; 5) створення умов для самореалізації, самовираження та самоствердження в освітньому процесі.

Психологічна характеристика освітніх технологій розвитку, виховання і навчання дітей, підлітків, юнаків і дорослих.

Виникнення та розвиток педагогічної психології. Концепції педагогічної психології. Основні тенденції розвитку педагогічної психології на сучасному етапі. Становлення та розвиток педагогічної психології в Україні.

Психологія педагогічної діяльності вчителя

Зміст, мета, завдання, мотиви і засоби педагогічної діяльності. Психологічна структура педагогічної діяльності (конструктивний, організаційний, комунікативний, гностичний, дидактичний, виховний, розвивальний компоненти). Модель педагогічної діяльності педагога.

Здоровий та нездоровий стилі педагогічної діяльності. Емоційно-імпровізаційний, емоційно-методичний, інтелектуально-імпровізаційний, інтелектуально-методичний стилі діяльності. Психологічні засади оптимізації діяльності вчителя. Професіоналізм і творчий характер діяльності вчителя.

Учитель як суб'єкт педагогічної діяльності: психофізіологічні передумови діяльності вчителя; педагогічні здібності та їх структура; особистісні якості в структурі суб'єкта педагогічної діяльності. Вимоги педагогічної діяльності до особистості вчителя. Професійно значущі психологічні, соціально-психологічні, моральні та духовні риси особистості педагога. Професійна свідомість і самосвідомість вчителя. Професійні цінності педагога. Суб'єкт-суб'єктна та особистісно-особистісна взаємодія у педагогічній діяльності. Позитивна освітня взаємодія педагогів та учнів.

Професіограма вчителя. Особистісні здатності педагога. Програма професійного самовиховання вчителя. Методи самовиховання: самоаналіз, професійна рефлексія, самоосвіта, самодіагностика, самокорекція, вивчення передового досвіду.

Соціалізація та професіоналізація педагога. Психологічні особливості адаптації молодого вчителя до роботи в школі. Індивідуальність і професійна деформація педагога.

Модель розвивальної діяльності педагога. Засоби та способи реалізації моделі розвивальної діяльності педагога. Психологічна характеристика ефективних та неефективних розвивальних технологій. Діагностика та корекція розвивальної діяльності педагога.

Психологія навчальної, виховної та розвивальної діяльності

Психологічна характеристика змісту, мети, принципів, чинників виховання. Психологічні закономірності, механізми, чинники та умови виховання. Психологічне обґрунтування прийомів, способів та методів виховання. Модель виховної діяльності педагога. Психологічні основи різних видів виховання (морального, інтелектуального виховання характеру та волі). Показники і критерії вихованості.

Психологічна характеристика ефективного виховного впливу, умови його ефективності. Особистісна орієнтація виховних технологій. Деструктивні виховні впливи: імперативна та маніпулятивна стратегії впливу. Психолого-педагогічні умови самовиховання.

Форми і методи організації самовиховання школярів. Діагностика та корекція виховної діяльності педагога.

Психологічна характеристика процесу учіння. Види, рівні механізми учіння та научіння. Психологічні чинники успіху (неуспіху) в учінні. Мотиви учіння (пізнавальні та соціальні). Змістові характеристики мотивів учіння (наявність чи відсутність особистісного смислу учіння). Динамічні характеристики мотивів учіння (сила мотиву, емоційна забарвленість, тривалість). Успіх в учінні як джерело позитивного ставлення до навчання. Мотивації учіння як важливий показник ефективності навчального процесу. Уміння вчитися. Стилi учіння. Психологічні умови формування вміння вчитися самостійно. Роль педагога у формуванні вміння вчитися самостійно.

Психологічна характеристика навчанням як керування процесом загальної і професійної освіти. Психологічні характеристики навчальної діяльності: зміст, мета, завдання, мотиви. Дієво-операційні, контрольно-регулятивні складові навчальної діяльності. Психологія оптимального стилю навчальної діяльності. Модель навчальної діяльності педагога. Психологічні механізми навчання: постановка педагогом навчальних задач, рефлексія, механізм зворотного зв'язку підкріплення та ін. Психологічна характеристика факторів ефективності навчання. Мотивація навчальної діяльності (інтереси, переконання, ідеали, ціннісні орієнтації) та її функції (спонукальна, організуюча та смислоутворююча). Психологія методів навчання. Психологічна характеристика типів навчання. Психологічна характеристика видів навчання: проблемне навчання, програмоване навчання, алгоритмізоване навчання тощо. Психологічні основи засвоєння знань, формування умінь та навичок. Психологічні засоби індивідуалізації та диференціації навчання. Психологічні основи роботи з обдарованими та відстаючими у навчанні дітьми.

Вікові закономірності розвитку, навчання і виховання дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників. Специфіка механізмів розвитку, навчання і виховання дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників. Специфіка чинників розвитку, навчання і виховання дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників. Специфіка розвивальних, виховних і навчальних технологій у роботі з дітьми, молодшими школярами, підлітками та старшокласниками.

Психічний та особистісний розвиток дітей та школярів в умовах освітнього процесу. Психологічні умови, чинники та механізми розвитку дітей і школярів в умовах освітнього процесу. Психологічні умови, чинники та механізми розвитку дітей і школярів в умовах освітнього процесу.

Врахування педагогом у розвивальній діяльності вікових особливостей дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників. Врахування педагогом у вихованні діяльності вікових особливостей дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників. Врахування педагогом у навчанні вікових особливостей дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників. Специфіка моделей освітньої діяльності педагога з дітьми, молодшими школярами, підлітками та старшокласниками. Критерії розвиненості, вихованості та навченості дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників. Психологічні засади індивідуалізації та диференціації освіти дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників.

Зміст та функція психологічної служби в системі освіти

Завдання і проблеми психологічної служби в школі. Роль і місце психолога в освітньому процесі школи. Контроль за психічним та особистісним розвитком учнів і проведення заходів, що сприяють розвитку, вихованню та навчанню дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників. Психодіагностика поведінки, стосунків, розвитку учнів та класів. Питання психологічної консультації.

Систематичне вивчення учнів. Реалізація досліджень психології в практиці роботи школи. Розробка практичних рекомендацій роботи з окремими учнями, вчителями, батьками. Модель взаємодії педагога і психолога.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Бех І. Духовні цінності в розвитку особистості. Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 124–129.
2. Боришевський М. Дорога до себе: від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія. Київ: Академвидав, 2010. 416 с.
3. Власова О. І. Педагогічна психологія / О. І. Власова. – К., 2005, 2001.
4. Доцевич Т. Рефлексивність як компонент метапізнання особистості. Вісник Харківського національного університету. Сер. «Психологія». 2013. № 1046. С. 64–68.
5. Загальна психологія. / За заг. ред. С.Д. Максименка. Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 704 с.
6. Климишин О. Християнська психологія: важливий ракурс психологічних досліджень людини. Зб. наук. праць: філософія, соціологія, психологія. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2008. Вип. 13. Ч. 2. С. 150–157.
7. Костюк Г. Здібності та їх розвиток у дітей. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Радянська школа, 1989. С. 307–373.
8. Максименко С.Д. Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
9. Максименко С., Максименко К., Папуча М. Психологія особистості. Київ : Вид-во ТОВ «КММ», 2007. 296 с.
10. Матласевич О. Педагогічні здібності: виклики сучасності. Психологічні перспективи (наукометричне видання). Луцьк, 2016. Вип. 28. С. 340–351.
11. Психологія особистості: словник-довідник / за ред. П. Горностая, Т. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.
12. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології (досвід особистісно-центрированої систематизації категоріально-поняттєвого апарату): Навч.-метод. посіб. / В. В. Рибалка – [АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти]. – К.: Ніка-центр, 2003. – 204 с.
13. Роменець В. Історія психології: XVII століття. Епоха Просвітництва: навч. посіб. Київ: Либідь, 2006. 1000 с.
14. Савчин М.В. Вікова психологія: навч. посіб./ Мирослав Савчин, Леся Василенко. – 3-тє вид., доповн. – К.: ВЦ «Академія», 2021. – 368 с. – (Серія «Альма-матер»).
15. Савчин М. Духовна парадигма психології: монографія. Київ: Академвидав, 2013. 252 с.
16. Савчин М. Духовний потенціал людини. Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» Прикарпатського університету, 2001. 203с.
17. Савчин М. Духовний потенціал людини: монографія. Івано-Франківськ, 2010. 508 с.
18. Савчин М.В. Загальна психологія: навчальний посібник / Мирослав Савчин. – 2-ге вид., доповн. – Київ: ВЦ «Академія», 2021. 344 с.
19. Савчин М. Здатності особистості: монографія. Київ: Академвидав, 2016. 288 с.
20. Савчин М. Методологія психології: монографія. Київ: Академвидав, 2013. 224 с.
21. Савчин М. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога: монографія. Теоретико-методологічні засади створення та реалізації програми особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога /за ред. проф. М. Савчина. Дрогобич: ВВДДПУ ім. І. Франка, 2014. С. 9–18.
22. Савчин М.В. Педагогічна психологія: навчальний посібник /М. В. Савчин. – Київ: Академвидав, 2007. – 424 с.
23. Савчин М. Психологія відповідальної поведінки, Івано-Франківськ, 2008. С. 26.
24. Baltes P. Theoretical propositions of life-span developmental psychology: On the dynamics between growth and decline. Developmental Psychology. 1987. № 23. P. 611–623.

25. Creating Effective Teaching and Learning Environments: First Results from TALIS. OECD, 2009. URL: <https://www.oecd.org/berlin/43541636.pdf>.
26. Flavell J. H. Metacognitive Aspects of Problem Solving. The Nature of Intelligence. URL: <http://www.lifecircles-inc.com/Learningtheories/constructivism/flavell.html>.
27. Resnick L. B. Situated rationalism: Biological and social preparation for learning. In L.A. Hirschfeld, S.A. Gelman (Eds.). Mapping the mind: Domain specificity in cognition and culture. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. P. 476–477.

Додаткова

1. Бех І.Д. . Психологічні джерела виховної майстерності: навч. пос. / І.Д.Бех. – К. : Академвидав, 2009. – 248 с.
2. Білозерська С. І. Психологія морального виховання: [монографія] / С. І. Білозерська; [відп. за вип. М.В.Савчин]; ДДПУ ім. І.Франка. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. – 245 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук, І. С. Булах; НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 3-тє вид., виправл. й допов. – К. : Каравела, 2012. – 400 с.
4. Заболоцька С. Педагогічна психологія : практикум : [метод. пос.] / С. Заболоцька, М. Замішак ; ДДПУ ім. І. Франка. – Дрогобич : [РВВ ДДПУ ім. І. Франка], 2011. – 63 с.
5. Заброцький М. Педагогічна психологія: курс лекцій / Заброцький, М. М.; М.М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.
6. Кириленко Т.С. Емоційні переживання та стани особистості. Вчинково-орієнтований підхід: Монографія/ Т.С.Кириленко – К.: Вид-во КНУ-2004р. С. 343 – 372.
7. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості / Т. С. Кириленко. – К.: Либідь, 2007. – 256 с.
8. Крайніков Е. В. Геронтологія: словник-довідник / Е. В. Крайніков. – К.: Паливода А. В., 2001. – 352 с.
9. Крайніков Е. В. Прецедентна аргументація як прояв консервативності егоцентричного мислення / Е. В. Крайніков / Актуальні проблеми соціології, психології та педагогіки: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тенденції розвитку психології в Україні: історія і сучасність». – К. : Либідь, 2006. – 480 с. – С. 270–276.
10. Крайніков Е. В. Психологія розвитку. Словник-довідник / Е. В. Крайніков. – К.: Арістей, 2004. – 260 с.
11. Крайніков Е. В. Феномен прихильності: історія досліджень і сучасні розробки / Е. В. Крайніков / Практична психологія та соціальна робота, 2004, № 7. – С. 30–34.
12. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : Курс лекцій: Навч. посібник для студ. вузів / В. П. Кутішенко; МОН України. Ін-т соц. роботи та упр. НПУ ім. М.П.Драгоманова. – К. : ЦНЛ, 2005. – 128 с.
13. Моральна свідомість та самосвідомість особистості : монографія / М. В. Савчин, О. І. Галян, Л. П. Василенко, С. І. Заболоцька; [за ред. М. В. Савчина, І. М. Галяна]. – Дрогобич: [РВВ ДДПУ ім. І. Франка], 2009. – 288 с.
14. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції / Е. Л. Носенко Е.Л., Н. В. Коврига. – К.: Вища школа, 2003. – 126 с.
15. Основи психології: Підручник / За заг. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Вид. 0, стереотип. – К., Либідь, 2008. – 656 с.
16. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення): Навч. посібник / В. М. Поліщук; МОНУ; Глухівський держ. пед. ун-т. – Суми: Університет. кн., 2007. – 330 с.
17. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології (досвід особистісно-центрированої систематизації категоріально-поняттєвого апарату): Навч.-метод. посіб. / В. В. Рибалка – [АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти]. – К.: Ніка-центр, 2003. – 204 с.

18. Рибалка В. В. Особистісно-центровані методологічні підходи у науковій психології. Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи / В. В. Рибалка // Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 15-16 жовт. 2003 р.) – [АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти; Технолог. ун-т Поділля]. – Хмельницький, 2003. – С. 38 – 47.
19. Роменець В. А. Історія психології: Стародавній світ. Середні віки. Відродження: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2005.
20. Роменець В. А. Історія психології XVII століття: епоха Просвітництва: навч. посіб. – К.: Либідь, 2006. – 554 с.
21. Роменець В. А. Історія психології: XIX - початок XX століття: навч. посіб. – К.: Либідь, 2007. – 486 с.
22. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. [для студ. ВНЗ] / М. В. Савчин. – К.: Академвидав, 2007. – 424 с.
23. Савчин М.В. Психологічні засади організації особистісно-професійного зростання майбутнього педагога: [навч. посіб.] / М. В. Савчин, Л. П. Василенко; ДДПУ ім. І. Франка. – Дрогобич: [РВВ ДДПУ ім. І. Франка], 2012. – 23 с.
24. Степанов О. М. Педагогічна психологія: навч. пос.[для студ. ВНЗ] / О. М. Степанов. – К.: Академвидав, 2011. – 416 с.
25. Ткаченко О. М. Принципи і категорії психології / О. М. Ткаченко. – К.: "Вища школа", 1979. – 199 с.

Оцінювання знань на вступному випробуванні проводиться за шкалою 100-200 балів:

Кількість балів	Вимоги
1-99	отримує вступник, який майже не орієнтується в змісті питання, не знає фундаментальних принципів психологічної науки, не розуміє психологічних закономірностей та механізмів функціонування психіки; на додаткові питання не відповідає або ж відповідає односкладно «так – ні». Під час відповіді плутається в психологічних термінах. Не може навести жодного коректного прикладу.
100	отримує вступник, який дуже погано орієнтується в змісті питання, плутає за змістом споріднені психологічні поняття, не розпізнає психологічні закономірності та не диференціює психологічні механізми різних психологічних явищ; дає відповідь лише на окремі додаткові питання або ж відповідає односкладно «так – ні»; припускається багатьох неточностей у трактуванні психологічних феноменів.
110	отримує вступник, який погано орієнтується в змісті питання, не може потвердити жодної тези прикладами; плутає психологічні детермінанти, закономірності та механізми; на додаткові питання дає фрагментарні й не завжди коректні відповіді, допускається багато неточностей у трактуванні психологічних понять.
120	отримує вступник, який не може дати структурованої відповіді на питання, але загалом орієнтується в його суті; має певне уявлення про детермінацію психологічних феноменів, психологічні закономірності та психологічні механізми; на додаткові питання дає неповні відповіді; під час відповіді допускає суттєві неточності.
130	отримує вступник, який може дати відповідь на окремі фрагменти питання (схематично висвітлює суть конкретного психологічного феномену), називає основні поняття загальної психології та вікової психології, але не завжди коректно характеризує їх зміст; допускається неточностей у трактуванні психологічних механізмів та закономірностей; на додаткові питання дає не точні відповіді.
140	отримує вступник, який вміє послідовно, але схематично викласти суть питання, спорадично проілюструвати сказане; загалом орієнтується в психологічних поняттях, системі детермінації психологічних феноменів, психологічних закономірностях та механізмах; відповідає на більшість додаткових питань; допускає незначні неточності у трактування психологічних феноменів.
150	отримує вступник, який вміє послідовно й аргументовано викласти суть питання, може загалом коректно, але схематично проілюструвати сказане на прикладах; орієнтується в психологічних поняттях, системі детермінації психологічних феноменів, психологічних закономірностях та механізмах; правильно відповідає на більшість додаткових питань; під час відповіді допускає окремі (негрубі) неточності у трактуванні психологічних понять, системі детермінації психологічних феноменів, психологічних закономірностях та феноменах.
160	отримує вступник, який вміє логічно й достатньо повно викласти суть питання, може адекватно проілюструвати сказане; добре орієнтується в психологічних поняттях, системі детермінації психологічних феноменів, психологічних закономірностях та механізмах і може схарактеризувати їхню специфіку; правильно відповідає на більшість додаткових питань; під час відповіді допускає поодинокі неточності у трактуванні психологічних

	поняттях, в характеристиці детермінації психологічних феноменів, психологічних закономірностях та феноменах.
170	отримує вступник, який дає повну, вичерпну й логічну відповідь на питання, відповідає на комплекс додаткових запитань, доходить до аргументованих висновків; розуміє сутність психологічних феноменів, характеризує психологічні закономірності та системність детермінації психологічних феноменів і психологічних механізмів, демонструє задовільний рівень методологічної культури.
180	отримує вступник, який дає повну, вичерпну й логічну відповідь на питання, відповідає на комплекс додаткових запитань; доходить аргументованих висновків; глибоко розуміє сутність психологічних феноменів, характеризує психологічні закономірності та системність детермінації психологічних феноменів і психологічних механізмів, демонструє достатній рівень методологічної культури, дає досить повну якісну оцінку психологічним явищам, процесам та властивостям.
190	отримує вступник, який системно володіє програмовим матеріалом, глибоко й вичерпно висвітлює суть питання; глибоко розуміє сутність психологічних феноменів, якісно характеризує психологічні закономірності та системність детермінації психологічних феноменів і психологічних механізмів, демонструє високий рівень методологічної культури, дає повну якісну оцінку психологічним явищам, процесам та властивостям.
200	отримує вступник, який системно й творчо володіє програмовим матеріалом з курсів загальної, вікової та педагогічної психології; самостійно характеризує сутність психологічних феноменів, психологічні закономірності та системність детермінації психологічних феноменів і психологічних механізмів, демонструє високий рівень методологічної культури, дає повну якісну оцінку психологічним явищам, процесам та властивостям, наводить приклади.

Голова предметної комісії

підпис

Мирослав САВЧИН